

Шевчук Віктор

Науковий керівник: Жилюк С.І., доктор історичних наук, професор

РОЛЬ ПАПИ ПІЯ Х У ВНУТРІШНЬОМУ РЕФОРМУВАННІ РИМО-КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ

У статті розкрито суть внутрішніх реформ папи Пія Х, а також визначена роль цих змін у подальшому розвитку Римо-Католицької церкви. Розглянуто перебіг тогочасних подій, що супроводжували зміни всередині церкви. У хронологічній послідовності представлені найважливіші моменти понтифікату Пія Х. Дана стаття стане у нагоді для істориків, релігієзнавців, богословів, філософів, істориків церкви.

Ключові слова: *папа, Пії Х, церква, реформа, булла, енцикліка, кардинал, конгрегація.*

This article presents the essence of internal reforms of Pope Pius X, and defined the role of these changes in the further development of Roman Catholic church. Considered the course of contemporary events that accompanied the changes inside the church. In chronological sequence represented the most important moments of the pontificate of Pius X. This article will be useful for historians, theologians, philosophers, historians of the church.

Key words: *Pope Pius X Church, reform, bull, encyclical, Cardinal congregation.*

На конклаві 1903 р. партія прихильників політичної лінії Льва XIII згуртувалася навколо кардинала Рамполлі, в той час як кандидатом інтегралістської опозиції був кардинал Готті. Однак однозначна французька орієнтація Рамполлі спонукала імператора Франца-Йосипа оголосити Рамполлі небажаною для центральних держав кандидатурою. 2 серпня на засіданні конклаву архієпископ Краківський, кардинал І. Пузина оголосив вето імператора Австро-Угорщини. Рамполлі різко протестував проти втручання, і число відданих за нього голосів під впливом інциденту тимчасово збільшилося.

Впродовж тривалих суперечок між основними претендентами на папський престол було досягнуто компромісу, а саме – 4 серпня 1903 р. кардинал Сарто, доволі несподівано, тому що він

найменше претендував на роль понтифіка, отримав необхідну більшість у дві третини і, ставши очільником католицької церкви, взяв собі ім'я Пій Х. Оскільки обрання імені само по собі означає вже і програму, то новий папа тим самим підкреслював своє бажання дотримуватися діянь святих і мучеників Піїв, головним чином Пія ІХ.

Пій Х свій новий курс почав з того, що змістив Рамполлі з посади голови Державного секретаріату, а його партію видалив з Ватикану. Державним секретарем він обрав також аполітичного і глибоко консервативного іспанського кардинала Меррі дель Валя. Все це свідчило про те, що Пій Х критично ставився до політики свого попередника, вважав її марною, і своє завдання бачив не у політичній діяльності, а в проведенні внутрішнього оновлення церкви.

У енцикліці Пія Х «*E supremi apostolatus cathedra*» (Голова Верховного апостольства), опублікованому 4 жовтня 1903 р. у зв'язку з його вступом на престол, була викладена програма консервативного реформаторського папства. Її центральною думкою було: «*Instaurare omnia in Christo!*» («Все оновити у Христі!»). Головна мета нових перетворень полягала у поглибленні релігійного життя та оновленні пастирської діяльності, прагненні зробити їх ефективнішими. Стосовно зовнішньої політики, то новообраний папа зайняв позицію невтручання у внутрішньо-європейські справи і зосередив свою увагу на реформі церкви. У той же час він однозначно дав зрозуміти, що для виконання церковного призначення в ролі духовного пастиря необхідна повна свобода [1].

Пій Х після вступу на престол з несподіваною активністю взявся за реформаторську діяльність. Реформи нового папи стосувалися, в першу чергу, персоналу церкви: капелана, парафіяльного священика, каноніка і єпископа.

Першим практичним кроком нового папи стала реформа церковної музики. Своєю енциклікою 1903 р. «*Inter sollicitudines*» (Серед тривог) він оголосив григоріанську церковну музику, як музику офіційного богослужіння. Пій Х створив у Римі вищу школу церковної музики. Велику увагу він приділяв внутрішньому поглибленню священицького життя, дисципліні кліру та виконання обов'язків, пов'язаних з їх покликанням. Вперше у 1904 р. у Римі папа ініціював проведення в своїй єпархії візитації (контрольна перевірка), в ході якої було відраховано за не-

придатність багатьох церковних осіб. Папа зробив обов'язковим проведення в усіх італійських єпархіях суворої візитації. Потім послідувала реформа духовних установ, а також реформа семінарського навчання. Відповідно з часом були внесені зміни і у літургію. У 1904 р. папа дав вказівку організувати нове видання літургійних книг, а редагування текстів духовних піснеспівів було покладено на французьких бенедиктинців. У своїй буллі «*Divino afflatu*» (Божественне натхнення) від 1 листопада 1911 р. Пій X зробив модернізацію бревіарію (книга по якій відбувається Літургія годин) : він скоротив і по-новому згрупував молитви, зменшив число свят тощо [2].

20 січня 1904 р. була видана конституція «*Commissum nobis*», у якій кардиналам під загрозою відлучення було заборонено проголошувати під час конклаву вето іноземної держави. Цією постановою Пій X хотів захистити церкву від впливу світської влади. У буллі «*Vacante sede apostolica*» (Вакансія Апостольського Престолу) від 25 грудня 1904 р. Пій X закріпив існуючий на той час порядок обрання папи і посилив положення про неприпустимість зовнішнього впливу на вибори.

Цілий ряд реформ був спрямований також на поглиблення релігійного життя мирян. У своєму пастирському посланні «*Acerbo nimis*» (Занадто гірко) від 15 квітня 1905 р. приділено увагу питанням релігійного виховання. У декреті від 20 грудня 1905 р. з метою інтенсифікації релігійного життя вимагалось якомога частіше, по можливості щодня, причащатися. У серпні 1910 р. у спеціальній енцикліці папа розглянув питання про перше причастя дітей, встановивши оптимальний вік у сім років. 1907 р. у декреті «*Ne temere*» (Я боюся) від 2 серпня 1907 р. прийнято нові заходи, спрямовані на зміцнення основ християнського шлюбу і заручення. З метою залучення мирян до духовно-пастирської діяльності, та регулювання суспільної і релігійно-моральної діяльності, підпорядкованої безпосередньо церкві, Пій X у 1905 р. створив організацію «*Actio Catholica*» («Католицька дія»).

Друга група реформ папи стосувалася управління церквою. У своєму посланні від 19 березня 1904 р., що починався словами «*Arduum sane munus*» (По-справжньому важке завдання), оголошувався початок церковно-юридичної кодифікаційної роботи. Метою якої була систематизація та уніфікація суперечливих канонів і модернізація застарілого Кодексу канонічного права. Членами комісії з розробки Кодексу він призначив відомих кар-

диналів, теологів та науковців у галузі канонічного права. Секретарем комісії став кардинал П'єтро Гаспаррі [3].

Найбільш важливою практичною реформою в області церковного управління стала реформа Римської курії. Пій Х своєю конституцією від 29 червня 1908 р., яка починалася зі слів «*Sapientis consilio*» (Мудра порада), здійснив давно назрілу і абсолютно невідкладну після ліквідації Папської держави реформу. Відповідно до неї: Римська курія (*Curia Romana*) включає в широкому сенсі Папську капелу (*Capella Pontificia*), тобто осіб, що беруть участь і допомагають при папському богослужінні, і взагалі придворну ієрархію, у більш вузькому сенсі – папський придворний персонал (*Familia Pontificia*). На чолі останнього стоять два палацових кардинала – датарій і державний секретар. За ними рангом нижче йдуть члени папської таємної палати: папський головний гофмейстер, головний камергер, папський аудитор, мажордом апостольського святого двору і два князя, що стоять біля трону папи (князь Орсіні і князь Колона). Далі слідує чергові таємні камерарії, світські камерарії, командири папських загонів охорони (командири дворянської гвардії, швейцарської гвардії, палацової гвардії і папської жандармерії) і, нарешті, папські прелати [4].

Сикст V на початку контрреформації розділив куріальних уряд на 15 конгрегації, число і склад яких протягом часу постійно змінювалися. Їх кількість до середини XIX ст. досягала 30, при вступі Пія X на престол їх було 21. Після ліквідації Папської держави конгрегації втратили свій сенс. Через такі зміни, церковне управління XX ст. потребувало модернізації курії, що носила феодальний характер.

Діяльність конгрегацій Пія Х визначив наступним чином: тему, що підлягає обговоренню, префект відповідної конгрегації в письмовому вигляді повідомляє кардиналам і консультантам конгрегації. Після закінчення терміну, наданого для вивчення документу, на генеральному зібранні, під головуванням старшого за віком кардинала, після ґрунтовної дискусії виносяться рішення, шляхом голосування [5].

Папа Пій Х зберіг деякі конгрегації, а деякі реорганізував: 1. *Sacra Congregatio Officii* (Конгрегація священної канцелярії: вище відомство у справах віри); 2. *Congregatio Consistorialis* (Консигторська конгрегація); 3. *Congregatio de Disciplina Sacramentorum* (Конгрегація дисципліни таїнств); 4. *Congregatio Concilii* (Соборна конгрегація); 5. *Congregatio Religiosorum Sodalium Praeposita* (Конгрегація чернечих орденів); 6. *Congregatio Propaganda Fide*

(Конгрегація пропаганди віри); 7. *Congregatio Sacrorum Ritum* (Конгрегація обрядів); 8. *Congregatio Saeremonialis* (Конгрегація церемоній папського двору); 9. *Congregatio de Seminarus et Universitatibus Studiorum* (Конгрегація семінарій та університетів); 10. *Congregatio Indicis* (Конгрегація Індексу); 11. *Congregatio pro Negotiis Ecclesiasticis Extraordinariis* (Конгрегація з надзвичайних (особливих) церковних справ).

Пій X розглядав конгрегації як основні ланки церковного уряду. В ході реформ папа не тільки впорядкував конгрегації, а й роз'єднав законодавчу та судову гілки. У 1910 р. він спеціально реорганізував і трибунал *Romana Rota*. Куріальні суди (*Tribunale*) складаються з суддів, які можуть бути не обов'язково кардиналами. *Sacra Poenitentiaría*, на чолі з головним пенітенціарієм, представляє собою орган, який займається прощенням гріхів, сповіддю і паломництвом, він по своїй діяльності швидше нагадував адміністративну, а не судову інстанцію. «*Signatura Apostolica*» – це вищий касаційний суд, а вищий суд церкви. *Sacra Romana Rota*, власне кажучи, є куріальним судом, де практично розглядаються судові справи.

Пій X упорядкував правові основи чиновництва і вніс зміни в податкову систему. Він реформував також таку, досить високий податок, що накладається на папські документи, це було обумовлено тим, що при визначенні податку основоположним стало матеріальне становище заявника.

1 січня 1909 р. за ініціативою папи вийшов у світ офіційний бюлетень Святого престолу «*Acta Apostolicae Sedis*» (Акт Апостольського Престолу), в якому публікуються офіційні заяви папи, а також відкриті рішення і постанови куріальних відомств [6].

3 грудня 1909 р. папа у двох декретах ухвалив, що єпископи повинні, згідно єдиного правила, представляти систематичні і обов'язкові письмові звіти Святому престолу про становище у своїх єпархіях, а також віддав розпорядження про обов'язкове періодичне заслуховуванні в Римі єпископів.

Для правильного культивування екзегетики і для перешкоджання критики Біблії, яка підривала основи непорушності християнської релігії, папа 27 березня 1906 р. у своєму Апостольському посланні «*Quoniam in re biblica*» (Положення про вивчення Біблії) встановив для теологів 18 правил вивчення Біблії і визначив також методи її вивчення. У 1907 р. папа доручив ордену бенедиктинців переглянути Вульгату, а 7 травня 1909 р. створив папський «Інститут з вивчення Священного писання».

Пій Х (1903-1914) (виходець з народу, заглиблений у себе і несамовито побожний, пізніше зарахований до лику святих) був папою «маленьких людей», папою парафіяльних священників. Він був першим папою ХХ ст., який шляхом внутрішнього реформування і зміцнення церкви прагнув усунути перешкоди, що вже з'явилися під кінець понтифікату його попередника на шляху адаптації церкви до тогочасного суспільства.

Не маючи належного досвіду у міжнародній політиці, Пій Х не проводив прагматичної зовнішньої політики. Це призвело до відкритого конфлікту з Францією, а також до напруження відносин з Німеччиною, Росією і Сполученими Штатами.

Пій Х скасував право трьох католицьких держав відхиляти небажані кандидатури під час виборів папи, що існувало з часів середньовіччя. Був противником модерністських змін у католицькій церкві, у 1907 році опублікував енцикліку проти модернізму «*Pascendi Dominici Gregis*» (Годування стада Господнього). Пій Х виступав проти відокремлення церкви від держави, 1906 р. звернувся з енциклікою проти прийняття такого закону у Франції. Папа призначив першого єпископа Української Греко-Католицької Церкви у США (1913, С. Ортинський) та у Канаді з осередком у Вінніпезі (1912, Н. Будка). Підтримував діяльність митрополита А. Шептицького [8].

Список використаних джерел та літератури:

1. Бедуелл Г. История церкви / Г. Бедуелл – М.: Христианская Россия, 1996. – 273 с.
2. Лозинский С. История папства / С. Лозинский – М.: Политиздат, 1986. – 397 с.
3. Мчедлов М. Под сводами собора св. Петра / М. Мчедлов – М.: Политиздат, 1964. – 94 с.
4. Ковальский Я. Папы и папство / Я. Ковальский – М.: Политиздат, 1991. – 229 с.
5. Пьетранджели К. Ватикан / К. Пьетранджели – М.: Слово, 1998. – 576 с.
6. Григулевич И. Папство. Век ХХ / И. Григулевич. – М.: Политиздат, 1978. – 62 с.
7. Григулевич И. Папство после Пия IX (Вместо послесловия) / И. Григулевич. – М.: Политиздат, 1986. – 349 с.
8. Папа Пій Х [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.christusimperat.org/uk/node/22110>